

Egy rendkívüli ember, költő és példakép újralfedezése

Gérecz Attila, az 56-os szabadságharc vértanúja verseinek kritikai kiadása

Gérecz Attila (1929–1956), az 56-os szabadságharc vértanújának neve a rendszerváltás óta – amint előtörtént a nevet megkérjenti, leírni sem volt tanácsos – öröndetesen mind szélesebb körben válik ismertté. Több emléktáblát kapott, szülővárosában, Dunakeszin szobor őrzi emlékét, két dokumentumfilm és egy játékfilm is készült róla. Költői életművéről viszont – 43 saját vers és 14 műfordítás –, amelyet a Rákosi-rendszer börtöneiben, két év alatt hozott létre, és konspiratív módon juttatott ki a külvilágra, a nagyközönség jóval kevesebbet tud jölehet, a rendszerváltás óta több kiadásban jelentek meg versei, egykori rabtársra, Kárpáti Kamil Stádium, illetve Turcsány Péter Kráter kiadójának gondozásában. Nem beszélve másik rabtársra, az 56-os forradalom után Nyugatnak menekült, majd ott a magyar emigrációt szervező, a Nemzetőr folyóiratot létrehozó és szerkesztő Kecskési Tollas Tibor fáradhatatlan tevékenységéről. Ő gyűjezte Gérecz Attila és fogolytársai, a „füveskerti költők” műveit a nyugati emigrációra – a lehetőségekhez mérten – a kádári diktatúrában az információktól elzárt magyar társadalommal megismertetni.

Gérecz Attila válogatotott öttuszdó, politikai fogoly, szabadságharcos 27 évesen esett el az 56-os szabadságharcban, a megszálló szovjet csapatokkal vívott utcai harcokban. Szinte ugyanannyi idősen, mint eszmei elődje, Petőfi Sándor, akit ugyancsak orosz megszállók küldtek a halálba. A család „osztályidegensége” és édesapja vitézi címe miatt Attilát a Rákosi-rendszerben megbélyegezték, nem tanulhatott tovább, így a sportban kamatoztató sokirányú tehetségét. 1950-ben koncepciói szerint, hűtlenség vádjával, ártatlanul 12 év börtönre ítélték. Több fegyvertelen megjárta, költőként a váci fegyházban „debütált”, ott lett a Füveskert költői csoport tagja. 1954. július 18-án, a nagy árvíz idején megszökött

a börtönből, a Dunát átúszva eljutott Budapestig, ahol háromnapos bujkálás után elfogták, és újabb két évre ítélték. 1956. november 1-jén a forradalmárok szabadították ki, részt vett az utcai harcokban, november 7-én hősi halált halt.

Életművét – verseit, műfordításait, forradalmi kiáltványait és néhány levelét – két év alatt alkotta meg, jórészt börtönben. Műveinek utóletele maga is külön regény. Vécépárra írt, börtönből kicsempészett verseinek rejtgetetett gépirata, a rabtársakkal titokban körmölt „kockás füzetet”, majd a „vonalas füzet”, az édesanyja által Nyugatra kijuttatott, csak a közelmúltban feltárt hagyatéká a versek sokféle változatát kínálják – olvassuk a tavaly megjelent kritikai kiadás fűszövegében. A hagyaték felfedezése, feldolgozása és közreadása (A Gérecz-hagyaték, Kortárs Alapítvány, 2016), majd a kritikai kiadás (Gérecz Attila összes művei, Kortárs Kiadó – Tau-Terv, 2017) Hajnal Gézának köszönhető.

Hajnal Géza édesapja a Rákosi-korban maga is politikai fogoly volt, Gérecz-cel egy időben, ám más helyszíneken raboskodott, s csak az ő édesapja (Géza nagyapja), a két világháború közötti iskolateremtő történész-professzor, Hajnal István halálának köszönhetette, kegyelem révén, a forradalom előtti szabadulását.

Hajnal Géza édesapjától hallott először Gérecz Attiláról, s a családi hagyomány indította arra, hogy vizsmézők letérre, a Műegyetemen szerzett doktorátus után a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, már nem fiatalon, még egyszer belevágjon a doktori tanulmányokba, ezúttal humán területen. Mint írja, „nem hagyja nyugodni” Gérecz Attila életének és életművének sok nyitott kérdése, az eddig megjelent kiadások pontatlanságai, hibás adatai, s szinte megszállottan keresi a válaszokat.

Megjegyzendő, hogy Hajnal Géza a műszaki területen elért figyelemreméltó sikerei mellett szépróként is alkotott, regényt, drámát, krimit is írt, s ez a véna irodalomtörténeti munkásságában szintén kiütözik. A Gérecz-hagyatékól írott könyve felér egy detektívregénnyel.

Gérecz Attila életműve körül személyeskedésbe is átszapo viták folytak-folynak, főként Kárpáti Kamil és a kamaszkori szerelme, a hagyaték egyik gondozója, az időközben elhunyt H. Drechsel Mária között. Gérecz Géza egyik fő célja éppen ezeknek az olykor méltatlan nézeteltéréseknek a tisztázása. Ezért is vállalkozott erre az izgalmas feladatra, amelynek megkoronázása egy nagymonográfia lesz. Neki köszönhető a Svájcban élő Christine Gérecz – Gérecz Attila ifjabbik fivérének, Árpádnak második felesége – birtokában lévő Gérecz Attila-hagyaték megszerzése és feldolgozása, amelyből olyan kincsek kerültek elő, mint Gérecz Attila 56-os kiáltványja a magyar ifjúsághoz – Tamási Áron híres írószövegségi kiáltványja mellett a forradalom másik fontos irodalmi dokumentuma.

Hajnal Géza emellett ismeretterjesztőként, irodalmi, szerzői estek, közönségtalálkozók, cikkek, tanulmányok szerzőjeként, az írott és elektronikus médiában megjelent interjúiban is sokat tesz Gérecz Attila költészetének megismertéséért, népszerűsítéséért. Ennek a nagy munkának a foglalatja a kritikai kiadás a versek szövegforrásaival, szövegváltozataival, szerkesztői jegyzetekkel, Gérecz Attila életének kronológiájával, irodalomjegyzékkel és eredeti dokumentumok másolataival.

„Gérecz Attila a klasszikus 'énköltészet' legnagyobb alakjai közé tartozik, akinek élete és versei szerves egységet alkotnak (...). Veleszben megkerülhetetlen fogalmak az etikusság és a hitelesség, Valóságos hős (...), az eredeti lovagesszény megtestesítője, akinek édesanyjához fűződő szerető fiú viszonya, nőként

való rajongása és mély Isten-élménye az ávós börtönök celláinak mélyéről is sugárzó valóság, amit mai tizenéves olvasói is megéreznek” – írja Hajnal Géza (A Gérecz-hagyaték, 15. oldal).

S végül, de nem utolsósorban, főként az inkább interneten tájékozódó ifjabb nemzedékek figyelmébe ajánljuk: Gérecz Attila élete, munkássága H. Drechsel Máriaának köszönhetően a <http://gereczattila.uw.hu> honlapon is megtalálható.

A Gérecz-hagyaték című kötet (Hajnal Géza könyve) is megtalálható az interneten az alábbi címen: <http://www.gereczhagyaték.hu/index.php/eletraiz>

Hajnal Géza: A Gérecz-hagyaték – előmunkálata a nagymonográfiához. Kortárs Könyvkiadó, Kortárs Alapítvány, Bp., 2016. 270 oldal. A könyv megjelenését az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatta. Gérecz Attila összes művei. Kritikai kiadás. Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és az utószót írta: Hajnal Géza. Kortárs Könyvkiadó – Tau-Terv, Budapest – Boldog, 2017., 184 oldal.

T. KOVÁCS P.

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége.

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.

Web: www.kozpontiszovetseg.at
www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger:

Zentralverband Ungarischer Vereine u.

Organisationen in Österreich.

A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Bodszoni István (Szabadka), Borbándi Gyula † (Budapest), Czellar Judit (Genf), Duray Miklós (Pozsony), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovácsné Németh Mária (Győr), Kö András (Budapest), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (München), Papp László (New York), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátys (London), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fettes Káta, Kántás János, Martos Péter, Radics Éva, Umlaszki Diana, Varga Sándor.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Umlaszki Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BL: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG, Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.

IBAN: AT57201100000446793, BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 15,- Euro, Magyarországon 35,00,- Ft, Nyugat-Európában 20,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúli 25,- Eurónak megfelelő összeg, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Andrew Rekay, 3996 Oakmore Rd.

Oakland, CA 94602-1856

E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.

Hollandiában: Konya Melinda, Boerhaaveplein 124,

2343 LX Oegstgeest, 00-31-71-5154287.

E-mail: melindakonya@hetnet.nl

Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W.

2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyósámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach

Svájcban: Judit Czellar 13, Croix-du-Levant, CH-1220 Genève, e-mail: czellarjud@atg.com, 0227970854 – Postfinance, Juliana Judit Czellar, Compte: 12-165459-6, IBAN: CH13 0900 0000 1216 5459 6

Svédországban: Szöllösi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGiro Nr.: 756987-4.

Szlovákiában: Benyák Mária, e-mail: maribenyak@gmail.com

Bankszámla: SK6709000000000170127485

Névváltoztatással megjelent cikkekről szerzők felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Bt.

H-9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.

ZRÍNYI, ZRINY, ZRINSKI

Szigetvár német–magyar emlékezete 1790–1826

A Debreceni Egyetem Germanisztikai Intézetének oktató és kutató dr. habil. Kovács Kálmán tartott *Die Wiedergeburt des Nikolaus Zrínyi von Szigetvár in der deutschsprachigen Literatur um 1800* címmel előadást és könyvbemutatót 2018. április 24-én a Bécsi Magyar Otthonban. A bemutatott könyv második kiadása 2017-ben jelent meg a Debreceni Egyetemi Kiadónál a *Zrínyi, Zriny, Zrinski. Szigetvár német–magyar emlékezete 1790–1826* címmel. A kötet Szigetvár 1566-os ostromát feldolgozó, 1800 körüli német nyelvű szöveget, illetve azok magyar nyelvű fordításait adja közre. Fontos megemlíteni, hogy kritikai kiadásról van szó, tehát a szövegek mellett megtalálhatók egy történeti összefoglalón túl, a művek értelmezését segítő kor-, művelődés- és eszmetörténeti magyarázatok, valamint keletkezéstörténete, illetve további szövegváltozataira utaló jegyzetek és egy névmutató is.

Ahogy arra a kötetben Kovács Kálmán is felhívja a figyelmet, Szigetvár védelme és bevétele, Zrínyi és katonáinak hősi helytállása komoly visszhangot váltott ki Európaszerte a 16. század végén. Mivel az 1566-os török hadjárat összeurópai ügy volt, ezért minden vele kapcsolatos eseményt nagy figyelemmel kísérték. Így volt ez Sziget és Gyula, illetve a Szulejmán haláláról szóló hírek esetében is. Későbbi történetírők, mint például a kötetben is többször említett Budina (1568), Forgách (1578), Dilich (1600), Istvánffy (1622) és Ortelius (1665) szintén hozzájárultak ahhoz, hogy ez az esemény ne merüljön a feledés homályába. Ugyanakkor a 17. század végére mégis elhalványult a Zrínyi-emlékezet, melynek egyik oka Kovács Kálmán szerint a Wesselényi-féle összeesküvés lehetett. Zrínyi alakja legközelebb a 18. század második harmadában jelenik meg újra elsősorban irodalmi szövegekben, de színházi előadások formájában is. Ebben az időben központi figyelmet kapnak ugyanis a nemzeti identitás megteremtését elősegítő, azt építő és megszilárdító gondolatok és ennek tükrében keresik a különböző, nemzetet összekovácsoló hősi mítosz képeit, emlékezeit. Zrínyi alakja kiválóan alkalmasnak

bizonyult ennek a célnak a megvalósítására. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy Zrínyi történetét a 18. század végén elsősorban német ajkú költők idézték fel újra, méghozzá a Habsburg birodalmi patriotizmus szellemében. Zrínyit, mint a császár hadvezérért és a birodalom hőseit idézik fel ekkor ismét. A megélt Zrínyi-emlékezet viszont nem csupán a Habsburg birodalmi patriotizmussal, hanem, ahogyan arra a kötet címe is utal (*Zrínyi, Zriny, Zrinski*), és ahogyan arra Kovács Kálmán is felhívja a figyelmet, a hungarus-tudatú német költészetrel is összekapcsolódik, valamint ezentúl a horvátországi illirizmussal és a magyar nemzetépítés folyamataival is. Kovács Kálmán, Klaniczay Tibort a következő módon idézi: „A XVIII. század végén kibontakozó hazafias mozgalomban a Zrínyi név általános kultusza fejlődik ki. A Zrínyi szó a múlt dicsőségének, a magyar nép szenvedéseinek, az idegen hódítokkal vívott harcoknak a szimbólumává válik.” (Klaniczay/1964, 809.)

A kötet az ebben a szellemben keletkezett és az alábbi szövegeket tartalmazza: *Niklas Zrini oder die Belagerung von Sigeth*, melyet Friedrich August Clemens Werthes (1748–1817) 1790-ben írt, illetve a mű fordítása, *Zrini Miklós; avagy Sziget várának veszedelme*, melyet Györgyfalvi Csépnai István még ugyanebben az évben fordított le. A következő darab Friedrich Kind (1768–1843) 1807-ben megjelent *Die Belagerung von Sigeth* című munkája, illetve ennek 10 évvel később 1817-ben megjelent Csery Péter fordítása: *Gróf Zrínyi Miklós, vagy Sziget várának ostromlása*. Ezen kívül helyet kap a kötetben Pyrker János László (1772–1847), későbbi egri érsek *Zriniis Tod* című 1810-ben megjelent műve

és annak Molnár Anna által készített *Zrínyi halála* című fordítása. Ez a kötet számára készült, mert Pyrker drámájának mostanáig nem volt magyar nyelvű változata. A következő és egyben a kötet utolsó német nyelvű irodalmi alkotása Theodor Körner (1791–1813) nevéhez köthető, akinek 1814-ben jelent meg *Zriny* című drámája, melynek két magyar nyelvű fordítása is elkészült: az egyiket Petrechevich Horváth Dániel készítette el 1819-ben (*Zrínyi*), a másikat pedig Szemere Pál 1826-ban (*Zriny*). A kötet tartalmazza ezenkívül még Joseph Freyherr von Hormayr (1781–1848) 1807-ben megjelent, *Niklas Graf Zrini* címet viselő Zrínyi életrajzot, melyet Kovács Kálmán (Molnár Annához hasonlóan) kimondottan a kötet megjelenésének alkalmából készített el.

Zrínyi alakjának sokszínűsége már a felsejülésből is jól kivehető. Ahogyan az a kötet fűszövegében is olvasható, a német szerzők gyökerei és az egyes szövegek keletkezésének kontextusai nagyon sokszínűek, de többnyire a Habsburg Monarchia multikulturális terének részei. Ugyanakkor a 19. századi kortárs fordítók a német szövegeket saját diskurzusuk igényei szerint alakították át, s a fordításokban a birodalmi patriotizmussal szemben a magyar nemzettudat és patriotizmus szellemiségét erősítették. Ez is bizonyítékul szolgál annak a feltevésnek, miszerint az egyes hős-mítoszokból alkotott emlékezetet gyakran szabadon formálják és az adott kor igényeinek és uralkodó ideológiáinak megfelelően alakítják. Mivel ennek jegyét a mai 21. század Európájában szintén megfigyelhetők, ezért a Kovács Kálmán gondozásában megjelent *Zrínyi, Zriny, Zrinski* című kötet mindenki számára tanulságos olvasmányul szolgálhat.

GRUNDA MARCELL

Készült
a Magyar Kormány
támogatásával

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Gefördert aus den Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes